

Klaudia Rams
Kraków

Wyższa Szkoła Hotelarska w Krakowie – kuźnia kadr branży pensjonatowo-hotelowej w międzywojennej Polsce

Abstract

This article discusses the idea of the establishment and activities of the Higher Hotel Management School in Kraków, in the period 1932–1939. At the time, this educational institution was the only one in the country training future employees of the hotel industry. In turn, interwar Kraków was an important point on the map of the development of Polish tourism. My study is based on source materials found in the collection of the National Archives in Kraków (ANK). The main point of reference is the Presidium Files of the Chamber of Industry and Commerce in Kraków (IPHKr), dating from 1862–1939. Among the materials used are: the reports of the meetings of the Chamber of Industry and Commerce, the Hotel School Files and the guidelines for the authors of hotel high school programs (1938–1939). In addition, the reports and trade journals published in print are referenced, such as: *Restaurator and Hotelarz Polski*. Owing to a lack of studies directly related to the topic in question, the study includes a publication by Tomasz Kargol, *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939* (2003), in which the author devoted one chapter to the issue of the interwar period. Chapter on interwar tourism education in the capital of Lesser Poland.

Keywords: tourism, interwar period, education, hospitality, history, Krakow

Słowa kluczowe: turystyka, międzywojnie, szkolnictwo, hotelarstwo, historia, Kraków

Wprowadzenie

Województwo krakowskie stanowiło jeden z ważniejszych ośrodków recepcji turystycznej międzywojennej Polski. Szczególnie istotną formą wypoczynku była wtedy turystyka uzdrowiskowo-letniskowa, która w samym okręgu krakowskim skupiała około 85% obrotów krajowego ruchu turystycznego. Według danych

* Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; e-mail: klaudiarams96@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1034-773X.

statystycznych opracowanych przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Krakowie frekwencja turystów, którzy odwiedzili krajowe uzdrowiska w 1928 r., wyniosła 199 791 osób. W samej Małopolsce przebywało wówczas 140 055 turystów, natomiast uzdrowiska z obszaru województwa krakowskiego gościły 104 901 osób¹.

Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez Tadeusza Chorabika² ruch turystyczny o charakterze uzdrowiskowo-letniskowym najbardziej dynamicznie rozwijał się w powiatach nowotarskim i nowosądeckim. W sezonie letnim 1937 r., który trwał od 1 kwietnia do 31 października, liczba odwiedzających wspomniane powiaty wyniosła kolejno 80 004 i 46 752. W przypadku powiatu nowotarskiego najwięcej turystów odwiedziło Zakopane (27 784 osób) i Rabkę (22 220 osób). Z kolei w powiecie nowosądeckim, gdzie znajdowało się jedno z najbardziej rozpoznawalnych uzdrowisk w II Rzeczypospolitej – Krynica-Zdrój – liczba odwiedzających wspomnianą miejscowość wyniosła 26 958³. W celu porównania powyższych statystyk warto się odnieść do pracy tego samego autora, który przygotował również dane dotyczące ruchu uzdrowiskowo-letniskowego za rok 1938⁴. Tak jak w roku 1937, rozmieszczenie ruchu turystycznego w największej skali występowało na terenie powiatów nowotarskiego i nowosądeckiego. Łączna liczba osób, które odwiedziły rejon nowotarski, wyniosła 76 006 (z czego 30 014 osób odnotowano w Zakopanem, a 17 571 – w Rabce-Zdroju). Z kolei do powiatu nowosądeckiego przybyło 50 970 turystów (z czego 30 192 osoby odnotowano w Krynicy-Zdroju)⁵. Do popularnych uzdrowisk z obszaru województwa krakowskiego należały również m.in. Szczawnica, Żegiestów-Zdrój i Łomnica-Zdrój.

Mając na względzie znaczący potencjał turystyczny wspomnianego obszaru, podjęto szereg inicjatyw w celu usprawnienia i rozbudowy infrastruktury turystycznej regionów południowej Małopolski. Należy uwzględnić, iż niebagatelny udział w tym zakresie przypadł przedsiębiorstwom pensjonatowo-hotelowym, których największe skupiska występowały w miejscowościach uzdrowiskowo-letniskowych. Za powyższym twierdzeniem przemawiają badania statystyczne zamieszczone w pracy Tadeusza Wilgata zatytułowanej *Rozmieszczenie przemysłu pensjonatowo-hotelowego w Polsce*, którą opublikowano w serii „Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego” w 1939 r.⁶ Dane, które zostały wykorzystane we wspomnianym tekście, pochodziły ze „Statystyki Zakładów Przemysłowych i Handlowych”, wydanej przez Główny Urząd Statystyczny RP w 1938 r. Z kolei punktem odniesienia dla ich opracowania był stan zakładów pensjonatowych i hotelowych z roku 1935. Z informacji zamieszczonych w pracy

¹ T. Kargol, *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939. Dzieje, ludzie, polityka gospodarcza*, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2003, s. 329.

² T. Chorabik, *Ruch uzdrowiskowo-letniskowy w województwie krakowskim*, Kraków 1938 („Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie”, z. 6).

³ Ibidem, s. 9–15.

⁴ T. Chorabik, *Sezon letni 1938 w ruchu uzdrowiskowo-letniskowym w województwie krakowskim*, Kraków 1939 („Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie”, z. 15).

⁵ Ibidem, s. 3–10.

⁶ T. Wilgat, *Rozmieszczenie przemysłu pensjonatowo-hotelowego w Polsce*, Kraków 1939 („Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie”, z. 22).

Wilgata wynika, że najbardziej rozwinięta sieć noclegów znajdowała się na obszarze Karpat. Ogólna liczba przedsiębiorstw pensjonatowo-hotelowych w regionie karpackim wynosiła wówczas 2064, z czego w samym województwie krakowskim znajdowało się 1118 obiektów tego typu⁷.

Omawiając hotele i pensjonaty, które cieszyły się renomą, należy przytoczyć obiekty z takich ośrodków, jak wcześniej przywołane Zakopane, Rabka-Zdrój oraz Krynica-Zdrój. W Zakopanem największą popularnością odznaczały się hotele i pensjonaty pierwszej kategorii, których w 1936 r. było 35. Ich nazwy to: „Albion”, „Biały Dom”, „Biały Dwór”, „Bristol”, „Dom Banku Polskiego”, „Hotel Europejski”, „Lipowy Dwór”, „Lwowianka”, „Hotel Morskie Oko”, „Oaza”, „Pan Tadeusz”, „Przedwiośnie”, „Radowid”, „Renaissance”, „Ruczaj”, „Sienkiewówka”, „Soplicowo”, „Złoty Róg”, „Żychoniówka”⁸. Z kolei w Rabce-Zdroju znajdowały się 4 hotele: „Grand”, „Turbacz”, „Pod Matką Boską” i „Sława”. Na obszarze uzdrowiska znajdowały się także domy wypoczynkowe, spośród których najbardziej popularne były: Dom Wypoczynkowy „Rodzina Kolejowa” Dyrekcji Polskich Kolei Państwowych Kraków i Dom Wypoczynkowy Podoficerów Zawodowych Korpusu Ochrony Pogranicza⁹. W przypadku Krynicy-Zdroju liczba hoteli wynosiła 5, a ich nazwy były następujące: „Dom Zdrojowy”, „Patria Palace Hotel”, „Hotel Katolicki”, „Polonia” i „Trzy Róże”. Łączna liczba pokoi we wspomnianych obiektach w Krynicy była równa 300. Na obszarze uzdrowiska dominowały pensjonaty, których w 1936 r. było 126. Spośród bardziej popularnych, które były ulokowane w pobliżu centrum, wymienić należy następujące obiekty: „Goplana”, „Flora”, „Grunwald”, „Kasztelanka”, „Karpacka”, „Złota Brama”, „Krynianka”, „Leśna Polana”, „Małopolanka”, „Mimoza”, „Nałęczówka”, „Odaliska”, „Reduta”, „Renesans”, „Romanówka”, „Trzy Róże”, „Wilson”, „Wisła” i „Złocień”¹⁰.

Najważniejszym celem niniejszej pracy jest przybliżenie zagadnień związanych z ideą powstania Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie (dalej również: Szkoły Hotelarskiej) i z jej działalnością w latach 1932–1939. Omawiana instytucja była wówczas jedyną tego typu krajową placówką edukacyjną dla przyszłych pracowników branży hotelarskiej, z kolei międzywojenny Kraków był ważnym punktem na mapie rozwoju polskiej turystyki. Należy zatem postawić pytanie o to, w jakim stopniu działalność krakowskiej Szkoły Hotelarskiej spełniała swoją rolę w zakresie podnoszenia kompetencji pracowników branży turystycznej, jak również o to, czy krajowy przemysł turystyczny rozwijał się na tyle dynamicznie, aby zapewnić stanowiska pracy absolwentom wspomnianej placówki edukacyjnej.

W opracowaniu wykorzystano materiały źródłowe, które znajdują się w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie (ANK). Punktem odniesienia dla badań były Akta Prezydialne Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie (IPHKr) pochodzące z lat 1862–1939. Wśród wykorzystanych materiałów znalazły się:

⁷ Ibidem, s. 8–11.

⁸ *Uzdrowiska Polskie. Reprint wydania z 1936 roku*, Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, Łódź 2012, s. 271.

⁹ Ibidem, s. 200.

¹⁰ Ibidem, s. 160.

sprawozdania z posiedzeń Izby Przemysłowo-Handlowej, akta Szkoły Hotelarskiej oraz wytyczne dla autorów programów liceum hotelarskiego (1938–1939). Ponadto sięgnięto do sprawozdań i czasopism branżowych wydanych drukiem, takich jak: „Restaurator i Hotelarz Polski”. Z powodu braku opracowań bezpośrednio związanych z omawianym tematem w artykule uwzględniono publikację autorstwa Tomasza Kargola *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939. Dzieje, ludzie, polityka gospodarcza* (2003), w której dziewiątym rozdziale, poświęconym stosunkowi izby do nowych trendów w gospodarce II Rzeczypospolitej, autor omówił zagadnienie szkolnictwa turystycznego. W celu weryfikacji stopnia kompetencji pracowników dydaktycznych placówki wykorzystano *Księgę adresową miasta Krakowa i województwa krakowskiego z informatorem miasta stołecznego Warszawy, województwa kieleckiego i śląskiego. Rocznik 1933–1934*.

Okoliczności powstania Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie

Szeroki zakres działań ukierunkowanych na odpowiednie zagospodarowanie turystyczne województwa krakowskiego wymagał zaangażowania profesjonalnej kadry pracowników branży turystycznej. W odpowiednio przygotowanych pracownikach hoteli, pensjonatów oraz uzdrowisk widziano szansę na podniesienie standardu świadczonych usług, a także samych obiektów noclegowych. Idea założenia szkoły hotelarskiej w Krakowie pojawiła się w 1929 r., jednak z powstaniem tej placówki edukacyjnej były związane pewne utrudnienia. Wynikały one z zamiaru utworzenia w Warszawie szkoły zawodowej dla mężczyzn, która miała przygotowywać do pracy w zawodzie restauracyjnym i hotelarskim. Dla takich ośrodków jak Kraków, Lwów i Gdynia planowano natomiast otwarcie kursów dokształcających przeznaczonych dla pracowników branży hotelarskiej i gastronomicznej. Dopiero intensywne działania Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie zaowocowały uzyskaniem zgody na założenie szkoły hotelarskiej w stolicy Małopolski. Pierwszym krokiem w kierunku wprowadzenia tego projektu w życie było powołanie Towarzystwa Szkoły Hotelarskiej w Krakowie. Zgodnie z przyjętym statutem miało ono za zadanie przygotowywać do zawodu przyszłych pracowników pensjonatowo-administracyjnych dla takich obiektów, jak m.in. sanatoria, pensjonaty i bursy¹¹.

W celu przygotowania materiałów orientacyjnych, które miały posłużyć za punkt odniesienia przy opracowaniu programu nauczania, krakowska Izba Przemysłowo-Handlowa wyznaczyła delegata w osobie dr. Rudolfa Radzyńskiego. Należy zaznaczyć, iż wybór nie był przypadkowy, gdyż Radzyński uchodził za jednego z inicjatorów powołania wspomnianej placówki edukacyjnej. Pierwszym zadaniem, jakie postawiono przed wytypowanym delegatem, była podróż zagraniczna, podczas której Radzyńskiemu polecono odwiedzić szkoły hotelarskie działające w takich krajach jak: Austria, Czechosłowacja, Francja, Niemcy oraz Szwajcaria. Materiały informacyjne, które udało się pozyskać drogą korespondencji, stały się przedmiotem dyskusji podjętej w trakcie posiedzenia

¹¹ „Sprawozdanie z Obrad Publicznych oraz Czynności Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie” za rok 1931, s. 157–158.

Komisji Rozwoju Ruchu Turystycznego i Uzdrawiskowego Izby Przemysłowo-Handlowej, jakie odbyło się 14 lipca 1931 r. w sali posiedzeń izby¹². Odniesiono się wówczas do utrudnień w zakresie realizacji prac dotyczących powołania placówki edukacyjnej. Problemów dopatrywano się w kwestiach takich jak określenie typu szkoły hotelarskiej, warunki przyjęcia kandydatów oraz wyznaczenie kompetentnego zespołu do opracowania statutu i programu nauczania.

Istotnych informacji na temat planów funkcjonowania Szkoły Hotelarskiej w Krakowie udzielił Jan Kwiatkowski – wiceprezes krakowskiej Izby Przemysłowo-Handlowej oraz późniejszy prezes Towarzystwa Szkoły Hotelarskiej w Krakowie. Zwrócił on uwagę na zależność programu nauczania od przyjętego typu szkoły. Ilość uczniów miała być ograniczona do czterdziestu, co dawało możliwość uzyskania od kandydatów gwarancji, że podejmą oni odpowiednie kroki w celu podniesienia swoich kompetencji zawodowych oraz zdobycia prestiżu w branży hotelarskiej. Warunkiem przyjęcia do szkoły była biegłość w zakresie posługiwania się co najmniej dwoma językami obcymi – zarówno w mowie, jak i w piśmie. Edukacja w szkole hotelarskiej miała być dwuletnia. Pierwszy rok nauki, na którego realizację wyznaczono 8 miesięcy, zakładał pogłębienie znajomości zagadnień teoretycznych. Kolejne 4 miesiące zamierzano przeznaczyć na naukę praktyczną w renomowanych przedsiębiorstwach hotelowych. Kształcenie praktyczne uważano za niezwykle ważne ze względu na to, iż w przypadku objęcia posady pomocnika lub asystenta absolwent posiadał odpowiednie umiejętności w zakresie zarządzania niższą służbą hotelową¹³.

Następnym krokiem podjętym przez Izbę Przemysłowo-Handlową było zwołanie posiedzenia w sprawie utworzenia Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie – odbyło się ono 10 października 1931 r. Jednym z ważniejszych punktów obrad było przedstawienie projektu programu nauczania, który został zaprezentowany przez wizytatora, inż. Władysława Witkowskiego. Potwierdzono wówczas, że okres trwania nauki w szkole będzie obejmował dwa lata. Kandydatami mogli zostać absolwenci sześciu klas gimnazjalnych. Wymagano od nich, aby zrealizowali program nauczania w pełnym wymiarze. Drugą grupą docelową byli absolwenci czteroletniej Szkoły Ekonomiczno-Handlowej, a także osoby z wykształceniem średnim, które ukończyły jakikolwiek kurs handlowy. W przypadku absolwentów szkół zawodowych istniała możliwość podjęcia nauki od drugiego roku. Zwrócono również uwagę na otwarcie ścieżki edukacyjnej dla osób będących doświadczonymi praktykami w branży hotelarskiej, dla których nauka w szkole hotelarskiej byłaby szansą na uzupełnienie wiedzy teoretycznej¹⁴.

¹² Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie (dalej: IPHKr), I Akta przydziałne 1862–1939, Protokół posiedzenia Komisji Rozwoju ruchu Turystycznego i Uzdrawiskowego Izby Przemysłowo-Handlowej, odbytego w dniu 14 lipca 1931 w sali posiedzeń Izby, przy współdziałaniu Komisji oraz zaproszonych poza Izby sfer zainteresowanych, Protokoły posiedzeń 1931 II: sygn. 29/318/1.1/26, s. 12, k. 489.

¹³ Ibidem, s. 15–16, k. 517–519.

¹⁴ Ibidem, Posiedzenie w sprawie utworzenia Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie w dniu 10 września 1931 r., s. 1–4, k. 555–561.

Oficjalne otwarcie Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie miało miejsce 3 listopada 1932 r. w Sali Posiedzeń Izby Przemysłowo-Handlowej. Odniesiono się wówczas do powstałej dwa lata wcześniej żeńskiej Szkoły Przemysłu Hotelarskiego w Zakopanem, w której kształcono niższy personel obsługi bufetów, kuchni i pokoi. Niekorzystna lokalizacja ograniczyła dynamikę rozwoju wspomnianej placówki edukacyjnej, natomiast Kraków był postrzegany przez pryzmat dużego ośrodka ruchu turystycznego, którego działalność w tym zakresie była bardziej zaawansowana niż Zakopanego¹⁵.

Informacje na temat otwarcia Szkoły Hotelarskiej w Krakowie pojawiły się w branżowych czasopismach, takich jak m.in. „Restaurator i Hotelarz Polski”. W listopadowo-grudniowym wydaniu z 1932 r. można było przeczytać: „W Krakowie odbyła się w dniu 3 listopada b.r. uroczysta inauguracja nowo założonej szkoły hotelarskiej, powstałej dzięki długotrwałym zabiegom krakowskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, trwającym od ub. roku. Jest to szkoła typu średniego, mająca kształcić personel kierowniczy zakładów hotelowych i pensjonatów w Polsce. Powstanie tej szkoły wypełni w pewnej mierze dotkliwą lukę w naszym szkolnictwie zawodowym, które dla tej dziedziny przemysłu posiadało dotychczas jedną tylko uczelnię typu niższego, założoną w ub.r. w Warszawie przez Zarząd Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego. [...] Wszyscy mówcy wskazali na wielką rolę, jaką powinna nowa szkoła odegrać w dalszym kształtowaniu się polskiej turystyki i podkreślili, że powstanie tej szkoły jest wynikiem wysiłków inicjatywy społecznej”¹⁶.

Na podstawie powyższych informacji należy przyjąć, iż powstanie placówki edukacyjnej dla pracowników przemysłu hotelarskiego było znaczące nie tylko dla samej branży pensjonatowo-hotelarskiej, ale także dla rozwoju krajowej turystyki. Istotne były także nadzieje, jakie wiązano z uruchomieniem tego typu instytucji: miała ona za zadanie usprawnić szkolnictwo turystyczno-uzdrowiskowe. Dopatrywano się w tym szansy na przygotowanie młodych i ambitnych ludzi do profesjonalnego rozwijania lokalnej turystyki, a punktem odniesienia dla nich miały być metody zagraniczne¹⁷.

Działalność krakowskiej Wyższej Szkoły Hotelarskiej w latach 1932–1939

Pierwsze zajęcia Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie odbyły się 4 listopada 1932 r. w znajdującym się przy ulicy Oleandry 4 Domu Wycieczkowym, który pełnił funkcję prowizorycznej siedziby¹⁸. Jedno z pomieszczeń wspomnianego

¹⁵ „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu i Dyrekcji” za lata nauki 1932/33, 1933/34 i 1934/35, s. 16–17.

¹⁶ *Otwarcie Szkoły Hotelarskiej w Krakowie*, „Restaurator i Hotelarz Polski” 1932, nr 11–12, s. 31.

¹⁷ H. Mianowski, *Potrzeba regionalnej organizacji turystyczno-uzdrowiskowo-hotelarskiej*, [w:] *Sprawy turystyczno-uzdrowiskowo-hotelarskie w Krakowskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej (Materiały)*, Kraków 1931, s. 122.

¹⁸ W sprawozdaniu z działalności Szkoły Hotelarskiej z 1937 r., adresowanym do Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego, znalazła się informacja, że siedziba placówki edukacyjnej mieści się w lokalu wynajętym od Heleny Wędrychowskiej przy ulicy Czarnowiejskiej 8, zob.: ANK, IPHKr, I Akta Prezydyalne 1862–1939, Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej w Krakowie

budynku zostało przeznaczone na salę wykładową, natomiast w świetlicy powstały pokój nauczycielski i kancelaria. Należy nadmienić, iż program nauczania podlegał pewnym modyfikacjom w trakcie działalności omawianej instytucji. W roku szkolnym 1932/1933 opracowano plan nauki, który składał się z dwóch trymestrów – dla słuchaczy zarówno pierwszego, jak i drugiego roku. Przedmioty, które zostały ujęte w programie nauczania, przedstawiały się następująco:

Ryc. 1. Plan nauki Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie na rok szkolny 1932/1933

Przedmiot	Rok I	Rok II
Języki (polski, francuski, angielski, niemiecki)	Języki (polski, francuski, angielski, niemiecki)	Języki (francuski, angielski, niemiecki)
Wiadomości o przemyśle turystycznym	Brak	Wiadomości o przem. tur.
Geografia (gospodarcza i turystyczna)	Geografia gospodarcza	Geografia turystyczna
Ekonomia	Ekonomia	Brak
Skarbowość	Brak	Skarbowość
Prawoznawstwo	Prawoznawstwo	Brak
Nauka o handlu	Nauka o handlu	Brak
Rachunki kupieckie	Rachunki kupieckie	Brak
Księgowość	Księgowość	Brak
Korespondencja	Korespondencja	Brak
Praktyka w biurze hotel.	Brak	Praktyka w biurze hotel.
Encyklopedia przedsiębiorstw hotelowych i organizacja pracy na terenie hoteli	Brak	Encyklopedia przedsiębiorstw hotelowych i organizacja pracy na terenie hoteli
Instalacje hotelowe	Brak	Instalacje hotelowe
Etyka i psychologia hotel.	Brak	Etyka i psychologia hotel.
Nauka obywatelstwa	Nauka obywatelstwa	Brak
Towaroznawstwo	Towaroznawstwo	Towaroznawstwo
Historia sztuki	Historia sztuki	Brak
Higiena hotelowa	Brak	Higiena hotelowa
Stenografia	Stenografia	Brak
Pisanie na maszynach	Pisanie na maszynach	Brak
Ćwiczenia praktyczne w kuchni, restauracji, bufecie i piwnicy (popołudniem)	Ćwiczenia praktyczne w kuchni, restauracji, bufecie i piwnicy (popołudniem)	Ćwiczenia praktyczne w kuchni, restauracji, bufecie i piwnicy (popołudniem)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu i Dyrekcji” za lata nauki 1932/33, 1933/34 i 1934/35, s. 22.

Na podstawie informacji zamieszczonych w powyższej tabeli można wywnioskować, iż nauka języków obcych stanowiła istotny kierunek rozwoju przyszłych do Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego w powołaniu na okólnik Kuratorium nr III-3165/33, [w:] Akta Szkoły Hotelarskiej pod nadzorem IPHKr: sygn. 29/318/1.6/72, k. 105.

absolwentów szkoły. Ponadto w programie pierwszego roku edukacji większą uwagę przywiązywano do przedmiotów teoretycznych, natomiast w drugim roku dominowały zajęcia praktyczne związane z działalnością hoteli. Niebagatelne znaczenie miało towaroznawstwo, które uwzględniono zarówno dla pierwszego, jak i drugiego roku, oraz ćwiczenia praktyczne w kuchni, restauracji, bufecie i w piwnicy, odbywające się w godzinach popołudniowych¹⁹.

W roku szkolnym 1933/1934 wprowadzono zmiany w programie nauczania. Został on podzielony na cztery kwartały, a charakterystykę przedmiotów doprecyzowano i przydzielono im kategorie.

Ryc. 2. Program nauki Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie na rok 1933/1934

Rok I	Rok II
<p><u>Języki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - francuski - niemiecki - angielski 	<p><u>Języki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - francuski - niemiecki - angielski
<p><u>Przedmioty komercyjne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - rachunki kupieckie - księgowość - korespondencja - nauka o zawodzie 	<p><u>Przedmioty komercyjne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - wzorowe biuro hotelowe - reklama - nauka o zawodzie
<p><u>Przedmioty techniczne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - towaroznawstwo - pisanie na maszynach - geografia gospodarcza - kuchnia hotelowa 	<p><u>Przedmioty techniczne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nowoczesne instalacje hoteli (architektoniczne i elektryczne) - geografia turystyczna - przemysł uzdrowiskowy i turystyczny - higiena - kuchnia dietetyczna
<p><u>Przedmioty handlowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - handel - prawoznawstwo 	<p><u>Przedmioty handlowe:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - prawo i ekonomia - obywatelstwo i prawo samorządowe - skarbowość hotelowa - handel - prawoznawstwo i spory hotel. - ekonomia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu i Dyrekcji” za lata nauki 1932/33, 1933/34 i 1934/35, s. 35–36.

Na podstawie listy przedmiotów, którą zamieszczono powyżej, można założyć, że w drugiej części roku szkolnego wprowadzono zajęcia związane z przemysłem uzdrowiskowym i turystycznym, co z uwagi na walory turystyczne województwa krakowskiego miało swoje gruntowne uzasadnienie. Ponadto obowiązkową aktywnością słuchaczy były lekcje gotowania na gazie, które miały się odbywać w Sklepie Gazowni Miejskiej²⁰. W kolejnych latach funkcjonowania

¹⁹ „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu...”, s. 22.

²⁰ Ibidem, s. 35–36.

Szkoły Hotelarskiej plan nauki w dalszym ciągu ulegał pewnym przekształceniom, nie były to jednak zmiany znaczące.

Niewątpliwie istotną cechą funkcjonowania placówki była realizacja zajęć terenowych. W roku szkolnym 1936/1937 pod przewodnictwem części kadry nauczycieli słuchacze zwiedzili: Hotel Europejski w Krakowie, wystawę Ligii Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (L.O.P.P.), filię Państwowego Zakładu Higieny w Krakowie, Rzeźnię Miejską, Fabrykę Czekolady A. Piaseckiego, Fabrykę Dra Wandera OVOMALTINE, Miejską Piekarnię Mechaniczną oraz Miejski Dom Wypoczynkowy. Jeden z pracowników Szkoły Hotelarskiej, dr Mieczysław Klimaszewski²¹, zorganizował dla słuchaczy drugiego kursu wyjazd do Zakładu Kąpielowego w Krzeszowicach, Ojcowa oraz Doliny Prądnickiej. W omawianym roku szkolnym uczniowie odwiedzili również: Pałac Prasy, hotele stołeczne i zakopiańskie, a także wystawę turystyczno-uzdrowską w Krakowie. W piśmie skierowanym do Kuratorium Szkolnego Okręgu Krakowskiego zaznaczono, że każda wycieczka była należycie przygotowana, a dla uczniów stanowiła istotny punkt odniesienia do dyskusji prowadzonych w trakcie lekcji²².

Jednym z fundamentalnych elementów edukacji przygotowujących do podjęcia pracy w branży pensjonatowo-hotelowej były praktyki zawodowe. Uczniowie krakowskiej Szkoły Hotelarskiej realizowali je w okresie wakacyjnym. Praktyki mogły się odbywać zarówno w kraju, jak i za granicą. Drugi z wymienionych warunków wymagał podjęcia dodatkowych starań o przyznanie odpowiednich stypendiów na wyjazd z Polski. Ponadto należało uzyskać zgodę na odbywanie stażu od zagranicznych organów będących odpowiednikami polskiego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, co wynikało z zasad ochrony rynku pracy przez ustawodawstwa innych państw. W roku szkolnym 1935/1936 udało się uzyskać od Zarządu Miejskiego Miasta Krakowa dwa stypendia na wyjazdy za granicę, które wynosiły 800 złotych na osobę, oraz trzy stypendia z Ministerstwa Spraw Zagranicznych w wysokości 250 zł na osobę. Absolwenci, którym je przyznano, zrealizowali praktyki w takich miastach jak: Nicea, Monte Carlo, Bruksela oraz Paryż²³.

W roku szkolnym 1936/1937 Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie przyznało stypendiów na wyjazdy zagraniczne, co wynikało z trudnej sytuacji finansowej. Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej zostało skierowane do Ministerstwa

²¹ Mieczysław Klimaszewski (1908–1995) – polski geograf, geomorfolog oraz twórca krakowskiej szkoły geomorfologicznej. W okresie międzywojennym prowadził badania geomorfologiczne m.in. w Karpatach i Sudetach (1936) oraz na Spitsbergenie (1938). Od 1945 r. pracował na Uniwersytecie Wrocławskim, a w 1949 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w latach 1964–1972 sprawował funkcję rektora. Od 1960 r. był członkiem PAN, natomiast od 1989 r. – PAU. Klimaszewski jest twórcą nowego poglądu na geomorfologiczny rozwój Tatr i polskich Karpat, opracował i wdrożył metodę kartowania geomorfologicznego i hydrograficznego. Jest także współautorem następujących publikacji: *Geomorfologia Polski* (1972), *Geomorfologia* (1978) oraz *Rzeźba Tatr Polskich* (1988), zob.: Klimaszewski Mieczysław, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.-pl/haslo/Klimaszewski-Mieczyslaw;3922949.html> (dostęp: 16.10.2022).

²² ANK, IPHKr, I Akta Prezydyalne 1862–1939, Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej..., s. 10–11, k. 123–125.

²³ Ibidem, s. 5, k. 113.

Przemysłu i Handlu w Warszawie, wnioskowano w nim o przyznanie trzech stypendiów w wysokości po 300 zł na każdą osobę²⁴. Na rok szkolny 1939/1940 zostało przyznanych kilka prestiżowych subsydiów na wyjazdy zagraniczne. Jedna ze stypendysek otrzymała 600 zł od stołecznego królewskiego miasta Krakowa. Zarząd Miejski zaczął wówczas realizować konsekwentną politykę przyznawania stypendiów jedynie obywatelom miasta. Kolejne stypendium w wysokości 250 zł, przyznane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, przypadło także jednej ze słuchaczek²⁵.

Zanim słuchacze Wyższej Szkoły Hotelarskiej rozpoczęli swoje praktyki, byli zobligowani do dostarczenia tzw. karnetów stażowych do przedsiębiorstw hotelowych, w których zamierzali rozwijać swoje kompetencje. W treści tego dokumentu zamieszczano prośbę o sprawowanie opieki nad danym uczniem oraz o umożliwienie mu nabycia wszechstronnego doświadczenia praktycznego w przemyśle hotelarskim. Przedsiębiorcę proszono także o uzupełnienie karnetu o informacje dotyczące indywidualnych spostrzeżeń na temat kwalifikacji, zachowania, a także ogólnego sprawowania się słuchacza, który odbywał praktykę. Obowiązek systematycznego rejestrowania postępów w nauce dotyczył także praktykanta, który w „Raportach dziennych ucznia” miał odnotowywać pracę wykonywaną na polecenie przełożonego. Jednym z najważniejszych obowiązków praktykanta było stosowanie się do ustalonych na mocy regulaminu godzin pracy. Końcowym etapem realizacji praktyk było wydanie opinii przez właściciela danego przedsiębiorstwa hotelowego dotyczącej efektu odbywanego stażu, zaangażowania ucznia oraz nabytych przez niego umiejętności. Autorem projektu karnetu stażowego dla uczniów Szkoły Hotelarskiej był wspomniany wcześniej dr Rudolf Radzyński²⁶.

Należy również dodać, iż w związku z praktykami słuchaczy Szkoły Hotelarskiej powstawało sporo problemów. Informacji na ten temat dostarcza m.in. przywołane pismo dyrekcji adresowane do Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego. W jednym z podtytułów tego dokumentu – „Światła i cienie praktyk wakacyjnych” – powołano się na przykład słuchaczki, która otrzymała praktykę wakacyjną w jednym z pensjonatów w Szczawnicy. Pierwszego dnia pobytu we wspomnianym obiekcie poprosiła zarząd pensjonatu o podanie zakresu obowiązków. W odpowiedzi usłyszała, że będą się one koncentrować na zabawianiu gości. Po bezskutecznych pertraktacjach z zarządem praktykantka oświadczyła, że nie zamierza pełnić funkcji damy do towarzystwa, ponieważ jako słuchaczka krakowskiej Szkoły Hotelarskiej przyjechała pracować zawodowo, a nie zabawiać gości. Następnie uregulowała należność za dwudniowy pobyt i opuściła pensjonat²⁷.

Problematycznym aspektem organizacji praktyk wakacyjnych zarówno dla słuchaczy, jak i dla absolwentów Szkoły Hotelarskiej był także brak odzewu ze

²⁴ Ibidem, s. 6, k. 115.

²⁵ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Sprawozdanie Pedagogiczne Dyrektora Szkoły Hotelarskiej w Krakowie na rok szkolny 1938/39, s. 2–3, k. 441–443.

²⁶ „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu...”, s. 28–29.

²⁷ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej..., s. 9, k. 121.

strony właścicieli przedsiębiorstw pensjonatowo-hotelowych, do których dyrekcja adresowała korespondencję. Ogólna liczba listów wystosowanych w roku szkolnym 1936/1937 przez dyrektorów placówki edukacyjnej w celu uzyskania miejsc na realizację praktyk przez słuchaczy wynosiła 215, jednak nie wszystkie przedsiębiorstwa wysłały odpowiedź. Z kolei słuchacze, którzy powracali z praktyk, niejednokrotnie wyrażali się krytycznie na temat gospodarki pensjonatów, w których odbywali swój staż. Z ich relacji wynikało, że część właścicieli wspomnianych przedsiębiorstw była pozbawiona odpowiednich kompetencji²⁸.

Zdarzały się również sytuacje, w których przedsiębiorstwa hotelowe oczekiwały dopłat od słuchaczy w zamian za możliwość odbycia praktyk. Z uwagi na stawiane warunki były one pomijane przez kandydatów w trakcie wybierania miejsca realizacji stażu. W 1937 na liście sporządzonej przez ówczesnego dyrektora Szkoły Hotelarskiej Bohdana Białeckiego znalazło się 8 takich obiektów: Sanatorium im. Marszałka Piłsudskiego w Jastrzębiu-Zdroju, Zakład Zdrojowo-Kąpielowy w Iwoniczu, pensjonat dr. Żuk-Skarszewskiej w Przyszowej, pensjonat „Jedynaczka” w Rabce, pensjonat inż. Wirpsza w Gdyni, pensjonat „Alpejska” w Krynicy, pensjonat „Still” w Zakopanem oraz Zakład Lecznicy w Nałęczowie²⁹.

W piśmie z 1937 adresowanym do Kuratorium Szkolnego Okręgu Krakowskiego można znaleźć informacje na temat ścieżek zawodowych absolwentów. Na wstępie dyrektor placówki podaje, iż edukację w Szkole Hotelarskiej ukończyły cztery roczniki słuchaczy. W roku szkolnym 1933/1934 było 17 absolwentów, natomiast w latach 1934/1935 oraz 1935/1936 szkołę ukończyło po 16 osób. Ostatni z roczników – 1936/1937 – liczył 26 absolwentów. Większość słuchaczy znalazła pracę w przemyśle hotelowo-pensjonatowym, a niektóre osoby otworzyły własne przedsiębiorstwa.

Z informacji zawartych w dokumencie z listą absolwentów zatrudnionych na stałych posadach można się dowiedzieć, ile osób podjęło pracę w przemyśle hotelarskim. Dane te nie były jednak ścisłe, gdyż według autora pisma część absolwentów mogła zmienić miejsce pracy lub otrzymać nowe stanowisko. Zgodnie z danymi zamieszczonymi w dokumencie w roku 1934 na stałych posadach w branży było 9 absolwentów: 8 kobiet i 1 mężczyzna. Pośród wyszczególnionych obiektów znalazły się takie przedsiębiorstwa hotelowe, jak m.in.: Hotel „Bristol” w Warszawie, Hotel „George” we Lwowie, Sanatorium Dra Cybulskiego w Rabce. Należy również uwzględnić, że część absolwentów posiadała własne pensjonaty, jak choćby: „Renaissance” w Zakopanem czy dwa niewymienione z nazwy pensjonaty w Rabce i Wiśle. W 1935 r. było 7 absolwentów posiadających stałe zatrudnienie: 5 kobiet i 2 mężczyzn. Większość osób prowadziła własne obiekty pensjonatowe w Krynicy i Zakopanem, jedna znalazła zatrudnienie w Sanatorium „Odrodzenie” w Zakopanem, a dwie na obszarze województwa lwowskiego³⁰.

²⁸ Ibidem, s. 7–8, k. 117–119.

²⁹ Ibidem, s. 7, k. 117.

³⁰ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Absolwenci zatrudnieni na stałych, pewnych posadach w przemyśle hotelowym, bądź też pensjonatowym, s. 1, k. 417.

W roku 1936 liczba absolwentów posiadających stałą pracę wynosiła 9: 7 kobiet i 2 mężczyzn. Spośród obiektów stanowiących miejsca zatrudnienia słuchaczy szkoły można wymienić m.in: Hotel „Monopol” w Katowicach, pensjonat „Lwowianka” w Zakopanem, Lecznicy dra Tarnawskiego w Kosowie Huculskim, pensjonat „Odaliska” w Krynicy, Hotel Londyński w Krakowie i Hotel de Paris w Monte-Carlo. Ponadto jedna osoba otrzymała posadę w Worochcie, a jedna w województwie lwowskim³¹. Wśród absolwentów z 1937 r. siedmioro otrzymało zatrudnienie w takich miejscowościach jak: Rabka, Krynica, Augustów, Warszawa i Gdynia Orłowo. W Rabce posadę zaoferował Zakład Rodziny Kolejowej, z wynagrodzeniem wynoszącym 120 zł. Absolwentka otrzymała także zakwaterowanie z gwarancją pokrycia kosztów utrzymania. Z kolei w Krynicy posadę otrzymało trzech absolwentów, którzy podjęli pracę na stanowiskach portierów, brakuje jednak szczegółowych informacji na temat miejsca ich zatrudnienia. Pojawiają się one tylko w przypadku jednego z nich, niejakiego Włodzimierza Mielnika, który pracował w Patria Palace Hotel w Krynicy. Jeden z absolwentów otrzymał zatrudnienie w Hotelu Bristol w Warszawie, z pensją wynoszącą 150 zł oraz mieszkaniem i gwarancją pokrycia kosztów utrzymania. Dwie absolwentki Szkoły Hotelarskiej podjęły pracę w województwie pomorskim. Jedna z nich w augustowskim Yacht-Klubie, gdzie miała otrzymywać pensję w wysokości 200 zł, z mieszkaniem i utrzymaniem, natomiast druga w pensjonacie pani Rogińskiej w Orłowie, z wynagrodzeniem wynoszącym 75 zł i analogiczną sytuacją w zakresie zakwaterowania oraz wyżywienia. Niektórzy z absolwentów uzyskali możliwość realizacji praktyk wakacyjnych z częściowym wynagrodzeniem. Z pracy w zawodzie zrezygnowały trzy absolwentki, które zdecydowały się wyjść za mąż³².

Stale zatrudnienie w roku 1938 znalazło 12 absolwentów: 9 kobiet i 3 mężczyzn. Obiektami pensjonatowo-hotelowymi, w których realizowali się oni zawodowo, były m.in.: zakopiańskie pensjonaty (w tym pensjonat Liberałów), Kasyno Urzędnicze Starachowickich Zakładów, Kasyno Urzędnicze P.Z.L. w Rzeszowie oraz niewymienione z nazwy obiekty w województwie lwowskim, w Warszawie i Wiśle. Z ogólnych danych wynika, że w latach 1934–1938 około 50% absolwentów szkoły pracowało w przemyśle hotelowym³³. Należy również uwzględnić, że część z nich posiadała własne przedsiębiorstwa. Wynikało to z założeń działalności Wyższej Szkoły Hotelarskiej, która skupiała się m.in. na podnoszeniu kompetencji aktywnych już zawodowo pracowników branży pensjonatowo-hotelarskiej.

Niebagatelne znaczenie dla usprawnienia pozyskiwania posad przez absolwentów Szkoły Hotelarskiej miała rezolucja uchwalona podczas I Zjazdu Hotelarskiego w Warszawie, który odbył się w dniach 23–24 V 1937 r. Zgodnie z jej treścią pierwszeństwo w zakresie otrzymywania pracy w przedsiębiorstwach

³¹ Ibidem, s. 1–2, k. 417–419.

³² ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej..., s. 1–3, k. 105–109.

³³ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Absolwenci zatrudnieni na stałych, pewnych posadach..., s. 3, k. 421.

hotelowych powinno przysługiwać osobom, które ukończyły szkoły hotelarskie. Początkiem lipca Naczelna Organizacja Polskiego Przemysłu Hotelowego otrzymała odpowiedź od Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie uchwalonej rezolucji, której treść przedstawiała się następująco: „Ministerstwo przyjęło do wiadomości rezolucję I Ogólnopolskiego Zjazdu Przemysłu Hotelowo-Pensjonatowego o przyjmowaniu do przedsiębiorstw hotelowych i pensjonatowych przede wszystkim pracowników, którzy ukończyli szkoły hotelarskie. W związku z rezolucją o kursach dokształcających dla prowadzących pensjonaty i służby pensjonatowej Ministerstwo zaznacza, że kursy powyższe w miarę możliwości finansowych będą nadal przez władze szkolne popierane”³⁴.

Absolwentem krakowskiej Szkoły Hotelarskiej, któremu przyjęta rezolucja otworzyła nowe możliwości zawodowe, był Jan Miroszewski – pracownik prestiżowego warszawskiego hotelu Bristol. Należy uwzględnić, że ówczesnym dyrektorem tego obiektu był Prezes Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego Marian Szaniawski. Wspomniany absolwent wyróżnił się także jako laureat stypendium Rządu Miejskiego Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, uzyskanego z fundacji Rodziny Chronowskich w wysokości 800 zł, które miało zostać przeznaczona na realizację praktyki zagranicznej³⁵.

W celu usprawnienia zagranicznych wyjazdów absolwentów Szkoły Hotelarskiej dyrekcja podjęła starania o uzyskanie zgody od Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego na przyjmowanie praktykantów z zagranicy do pierwszorzędných hoteli w Polsce. Postrzegano to jako niebywałą okazję do nawiązania współpracy międzynarodowej pomiędzy polskimi i zagranicznymi przedsiębiorstwami hotelowymi. Działania dyrekcji Szkoły Hotelarskiej przyniosły oczekiwane rezultaty, gdyż w styczniowym wydaniu „Biuletynu Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego, Członka Międzynarodowego Związku Hotelowego” z 1938 r. zamieszczono następujący komunikat: „Zarząd N.O.P.P.H. prosi zrzeszone hotele o powiadomienie, który z hoteli byłby skłonny przyjąć na praktykę absolwenta(-tkę) zagranicznej szkoły hotelarskiej. Praktyki powyższe oparte byłyby na zasadzie wymiennosci t.j. absolwenci polskich szkół hotelarskich otrzymaliby możliwość wyjazdu na praktykę do hoteli zagranicznych”³⁶.

Kwestią, do której niewątpliwie należy się odnieść, jest profil uczniów placówki w poszczególnych latach edukacji. W roku szkolnym 1932/1933, kiedy szkoła rozpoczęła swoją działalność, na kurs zapisało się 22 słuchaczy: 13 kobiet i 9 mężczyzn. Promocji na drugi rok Rada Pedagogiczna udzieliła 17 osobom: 12 kobietom i 5 mężczyznom. Ponadto na wspomniany kurs zapisała się jeszcze

³⁴ *Odpowiedź Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publ. w sprawie szkolnictwa hotelowo-pensjonatowego*, „Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego, Członka Międzynarodowego Związku Hotelowego” 1937, R. 2, nr 7, s. 7.

³⁵ ANK, IPHKr, I Akta Prezydyjalne 1862–1939, Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej..., s. 3–4, k. 109–111.

³⁶ *Zagraniczne praktyki wymienne dla absolwentów Szkół Hotelarskich*, „Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego, Członka Międzynarodowego Związku Hotelowego” 1938, R. 3, nr 1, s. 4.

jedna kobieta. Oprócz nazwisk polskich występowały również nazwiska żydowskie, takie jak m.in. Berhang, Buchman czy Gärtner. Pierwsze egzaminy końcowe, które miały miejsce w dniach 11–12 czerwca 1934 r., zdało 17 słuchaczy szkoły: 9 osób z oceną bardzo dobrą, 4 – z oceną dobrą oraz 4 osoby z oceną dostateczną. Należy uwzględnić, iż dwie słuchaczki zostały zwolnione z egzaminów ustnych, co było wynikiem ich dwuletniego zaangażowania w naukę³⁷.

W roku szkolnym 1933/1934 przyjęto 17 słuchaczy: 15 kobiet i 2 mężczyzn. Na drugi rok promowano 15 osób: 14 kobiet i 1 mężczyznę. Ponadto dołączyły 3 osoby, które ukończyły wyższe studia. Dnia 15 czerwca 1935 r. miał miejsce egzamin końcowy drugiego rocznika krakowskiej Szkoły Hotelarskiej, do którego przystąpiło 16 słuchaczy. Z uwagi na wybitne postępy w nauce z egzaminu zostały zwolnione 3 osoby³⁸. Na rok szkolny 1934/1935 zostało przyjętych 16 osób: 14 kobiet i 2 mężczyzn. Wśród słuchaczy szkoły pojawiło się dwóch przedstawicieli społeczności żydowskiej³⁹. W sprawozdaniu zarządu i dyrekcji za lata 1932–1935 brak jednak informacji, ile osób przystąpiło do egzaminu końcowego, który miał miejsce już w 1936 r. Jedynym punktem odniesienia w tym kontekście jest przytoczone wcześniej pismo dyrekcji do Kuratorium Szkolnego Okręgu Krakowskiego, gdzie zamieszczona została liczba absolwentów z roku szkolnego 1935/1936, która wynosiła 16 osób. Z informacji uwzględnionych w niniejszym dokumencie wynika zatem, że wszyscy słuchacze podeszli do egzaminu końcowego⁴⁰.

W przypadku roku szkolnego 1936/1937 podawane są jedynie liczby absolwentów Szkoły Hotelarskiej, o których była mowa wcześniej. Na ich podstawie nie można jednak ustalić, ile osób przyjmowano na kursy, ponieważ brakuje danych na temat ewentualnych rezygnacji oraz ilości promocji udzielanych przez Radę Pedagogiczną. Częściową identyfikację tożsamości słuchaczy z tego czasu umożliwia dokument, w którym uwzględniono zaległości czesnego za rok szkolny 1936/1937. Z informacji zamieszczonych w przytoczonym dokumencie wynika, że wśród dłużników było 8 kobiet i 6 mężczyzn. Na podstawie listy można także stwierdzić, iż oprócz Polaków uczestnikami kursu byli przedstawiciele mniejszości narodowych, takich jak Żydzi i Ukraińcy⁴¹. W tym kontekście warto dodać, że w jednym z listów Bohdan Białecki uwzględnił, iż uczennicą Szkoły Hotelarskiej była mieszkanka Dyneburga, której ojciec posiadał przedsiębiorstwo hotelowe i restaurację w tym mieście⁴². Pomimo niepełnych danych na temat ilości uczniów oraz ich płci w roku szkolnym 1936/1937 można przypuszczać, że tak jak w przypadku poprzednich lat edukacji, szkoła przyjmowała więcej kobiet niż mężczyzn.

³⁷ „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu...”, s. 26, 34, 50–51.

³⁸ Ibidem, s. 34, 79, 100–101.

³⁹ Ibidem, s. 79.

⁴⁰ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Pismo Dyrekcji Szkoły Hotelarskiej..., k. 105.

⁴¹ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Zaległości za czesne za rok szkolny 1936/37, k. 71.

⁴² ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Absolwenci zatrudnieni na stałych, pewnych posadach..., s. 4, k. 423.

Należy nadmienić, iż zgodnie z projektem statutu Towarzystwa Szkoły Hotelarskiej w Krakowie roczna opłata szkolna miała wynosić 400 zł. Czesne miało być opłacane z góry w dziesięciu miesięcznych ratach. Przewidywano również dodatkowe opłaty za pomoce naukowe w wysokości 30 zł rocznie. Należało także wpłacić wpisowe, którego kwota miała wynosić 15 zł⁴³.

W roku szkolnym 1937/1938 na kursie pierwszym i drugim było po 31 osób. Zgodnie z informacjami zawartymi w krótkim sprawozdaniu, przygotowanym dla Zarządu Królewskiego Stołecznego Miasta Krakowa, wszyscy słuchacze drugiego kursu w liczbie 31 zostali dopuszczeni do egzaminów końcowych i wszyscy je zdali. Dane zamieszczone w powyższym dokumencie nie wskazują jednak, ilu uczniów drugiego kursu otrzymało promocję w roku 1937⁴⁴. W roku szkolnym 1938/1939 Szkoła Hotelarska liczyła 32 słuchaczy pierwszego kursu. Dnia 13 czerwca 1939 r. wszyscy otrzymali promocję na kurs drugi. Z kolei ówczesni słuchacze drugiego kursu, w liczbie 28, otrzymali świadectwa ukończenia szkoły⁴⁵. W statystykach sporządzonych przez dyrekcję placówki zamieszczono informację, że ogólna liczba absolwentów – od 1934 do 1938 r. – wynosiła 106 osób⁴⁶. Brakuje jednak szczegółowych danych na temat wieku słuchaczy, miejsca ich pochodzenia oraz przygotowania, jakim dysponowali, zanim podjęli edukację w Wyższej Szkole Hotelarskiej.

Informacje na temat pracowników szkoły można znaleźć w sprawozdaniu zarządu za lata nauki 1932/33, 1933/34 i 1934/35 oraz w aktach Szkoły Hotelarskiej z lat 1934–1939. W pierwszym z podanych źródeł wymienieni zostali nauczyciele z roku szkolnego 1932/1933⁴⁷ i 1933/1934⁴⁸. Brakuje jednak informacji o składzie grona pedagogicznego w roku szkolnym 1934/1935. Oprócz stopni naukowych i nazwisk podane zostały także przedmioty, jakie przypisano poszczególnym pracownikom placówki. Spośród kadry pracowników dydaktycznych wymienić można dr. Jerzego Epsteina, który w roku szkolnym 1932/1933 wykładał prawoznawstwo. Na podstawie informacji zamieszczonych w *Księdze adresowej miasta Krakowa i województwa krakowskiego...* można wywnioskować, że Epstein posiadał odpowiednie kompetencje do prowadzenia wspomnianego przedmiotu, ponieważ z wykształcenia był adwokatem⁴⁹. Kolejnymi postaciami, które z uwagi na doświadczenie zawodowe posiadały odpowiednie kwalifikacje do pracy w Wyższej Szkole Hotelarskiej, byli inżynierowie Stanisław

⁴³ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Projekt statutu Związku zatwierdzonego pod nazwą „Towarzystwo Szkoły Hotelarskiej w Krakowie”, s. 23–24, k. 45.

⁴⁴ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Krótkie sprawozdanie dla Zarządu król. Stoł. Miasta Krakowa w Krakowie, k. 389.

⁴⁵ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Sprawozdanie Pedagogiczne Dyrektora Szkoły..., k. 439.

⁴⁶ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Absolwenci zatrudnieni na stałych, pewnych posadach..., s. 1, k. 417.

⁴⁷ „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu...”, s. 23.

⁴⁸ Ibidem, s. 36–37.

⁴⁹ Epstein Jerzy, [w:] *Księga adresowa miasta Krakowa i województwa krakowskiego z informatorem miasta stołecznego Warszawy, województwa kieleckiego i śląskiego. Rocznik 1933/34*, Kraków 1933, dz. VIII, s. 26.

Górnisiewicz i Andrzej Krzemeck, którzy prowadzili zajęcia z towaroznawstwa. Pierwszy z wymienionych z wykształcenia był inżynierem chemii⁵⁰, natomiast drugi – nauczycielem w szkole przemysłowej. Niewątpliwie ważną postacią, która znalazła się wśród grona pedagogów, był dr Wiktor Ormicki⁵¹, prowadzący zajęcia z geografii gospodarczej. Jako adiunkt Instytutu Geograficznego Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego był pracownikiem, który posiadał zarówno odpowiednie kwalifikacje, jak i kompetencje w zakresie tematyki realizowanego przedmiotu.

W aktach Szkoły Hotelarskiej znajdują się informacje dotyczące wynagrodzeń grona nauczycielskiego, sekretarki i woźnego za lata 1938–1939. Należy jednak uwzględnić, że dane te są fragmentaryczne, gdyż w przypadku roku 1938 odnoszą się jedynie do października, natomiast w roku 1939 brakuje listy z kwietnia. Z danych zamieszczonych w przytoczonym źródle można wywnioskować, że kadra nauczycieli w znacznym stopniu uległa zmianie. Spośród pracujących wcześniej dydaktyków pozostali m.in. prof. inż. Stanisław Górnisiewicz i prof. Józefa Fiszerowa, która w poprzednich latach uczyła języka francuskiego⁵². Próba weryfikacji tożsamości członków grona pedagogicznego Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie przyniosła jedynie częściowe rezultaty. Brak możliwości zidentyfikowania niektórych dydaktyków utrudnił jednoznaczne ustalenie stopnia kwalifikacji i kompetencji pracowników.

W 1938 r. narodziła się idea powołania szkół hotelarskich na poziomie licealnym. Podstawy organizacji liceów hotelarskich miały stanowić: Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa⁵³ oraz Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 r. o organizacji szkolnictwa zawodowego⁵⁴. Motywem przewodnim działalności liceów hotelarskich było kształcenie przyszłych pracowników organizacyjnych i administracyjnych przedsiębiorstw hotelarskich. Oprócz praktycznego przygotowania zawodowego mieli oni posiadać szerszy zasób wiadomości teoretyczno-zawodowych. Należy zatem uwzględnić, że idea funkcjonowania liceów hotelarskich była kompatybilna z działalnością Wyższej Szkoły Hotelarskiej

⁵⁰ Ibidem, s. 36.

⁵¹ Wiktor Ormicki (1898–1941) – doktor filozofii, docent geografii gospodarczej, adiunkt w Instytucie Geograficznym Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Został aresztowany 6 listopada 1939 r. w ramach „Sonderaktion Krakau”. Zginął 17 września 1941 r. na terenie obozu KL Mauthausen-Gusen jako jedna z siedmiu ofiar pochodzenia żydowskiego. Datę śmierci Ormickiego uznano za koniec okresu Sonderaktion Krakau. Zob. Wiktor Ormicki, <http://krakowianie1939-56.mhk.pl/pl/archiwum,1,ormicki,2561.chtm> (dostęp: 15.04.2023).

⁵² ANK, IPHKr, I Akta Prezydyjne 1862–1939, Listy wynagrodzeń Grona Nauczycielskiego, Sekretarki i Woźnego za poszczególne miesiące, k. 535, 527, 595, 617, 619, 621, 623, 627.

⁵³ Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa, Dz.U. z 1932 Nr 38 poz. 389, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320380389/O/D19320389.pdf> (dostęp: 8.12.2022).

⁵⁴ Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 r. o organizacji szkolnictwa zawodowego, Dz.U. Min. WRiOP z 1933 Nr 15 poz. 202, [w:] *Ustrój i organizacja szkolnictwa w Polsce (ustawy, rozporządzenia, okólniki)*, Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Lwów 1934, s. 41, http://pbc.up.krakow.pl/Content/6212/PDF/ustroj_i_organizacja_szkolnictwa_panstwowe_wydawnictwo_ks_001064.pdf (dostęp: 9.12.2022).

w Krakowie. W celu nadania praktycznego znaczenia wspomnianym placówkom edukacyjnym zakładano podjęcie następujących działań: organizowanie przy liceach odpowiednich warsztatów pracy; organizowanie praktyki dla młodzieży poza terenem liceów, w różnych hotelach i pensjonatach; organizowanie pracowni na terenie liceów, np. pracowni towaroznawstwa, chemii, biurowości i korespondencji; wykorzystanie kontaktów liceów ze sferami gospodarczymi – głównie hotelarskimi i turystycznymi⁵⁵.

W Sprawozdaniu Pedagogicznym Dyrektora Szkoły Hotelarskiej w Krakowie na rok szkolny 1938/39 zamieszczono informację, że na pierwszy kurs, który miał się rozpocząć w 1939 r., zapisało się 6 osób. Kandydaci podpisali również klauzulę na kartach ewidencyjnych, która odnosiła się do wstrzymania się od roszczeń w przypadku, gdyby program Szkoły Hotelarskiej zmienił się na kursy lub liceum. Liczba kandydatów wynosiła 150 osób, a ze strony dyrekcji pojawił się komunikat, że zmiany krakowskiej placówki edukacyjnej zostaną ustalone w lipcu tego samego roku⁵⁶.

Należy jednak zaznaczyć, iż powołanie szkół hotelarskich na poziomie licealnym spotkało się z negatywną opinią zarówno dyrekcji Wyższej Szkoły Hotelarskiej, jak i wielu przedstawicieli środowisk krakowskich. W liście adresowanym do Dyrektora Generalnego Sekretariatu Ministerstwa Komunikacji w Warszawie Bohdan Białecki otwarcie wyraził sceptycyzm wobec wspomnianej inicjatywy. Przyznał, że zmiany są potrzebne w przypadku, kiedy program jest przestarzały, nie zgodził się jednak z założeniem, że niespełna dziesięcioletnia działalność placówki wymaga takich przeobrażeń⁵⁷.

Pomimo tego, że wśród materiałów źródłowych znajduje się obszerna korespondencja dotycząca programu nauczania dla liceów hotelarskich, projekt ten nie zdążył wejść w życie. Jeszcze przed wybuchem wojny toczyły się zacięte dyskusje na temat utworzenia szkół średnich o tym profilu. Świadectwem braku pełnego poparcia dla powołania wspomnianych placówek są opinie Izb Przemysłowo-Handlowych z różnych miast w Polsce. Jako przykład można przytoczyć fragment pisma z 23 listopada 1938 r., które nadała poznańska Izba Przemysłowo-Handlowa: „Tutejsze koła hotelarskie powołując się na dane Naczelnej Organizacji Przemysłu Hotelarskiego twierdzą, że z górami 70% hoteli i pensjonatów w Polsce wskazuje straty. Brak rentowności, szerszego ruchu turystycznego, ulg kolejowych dla turystów zagranicznych, ułatwień dewizowych /np. hotelom nie wolno przyjmować obcych walut nawet w dni świąteczne, gdy banki są zamknięte/ oraz kredytów, utrudnia rozwój istniejących

⁵⁵ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Wytyczne dla autorów programów liceów hotelarskich (sporządzone przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie w 1938 r.), Akta w sprawie wytycznych dla autorów programów liceów hotelarskich (1938–1939): sygn. 29/318/1.6/70, k. 81–83.

⁵⁶ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Sprawozdanie Pedagogiczne Dyrektora Szkoły Hotelarskiej..., s. 1, k. 439.

⁵⁷ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Pismo do B. Wyszyńskiego, Dyrektora Generalnego Sekretariatu Ministerstwa Komunikacji w Warszawie z dnia 1 lipca 1938 r., nr 1171/38, [w:] Akta Szkoły Hotelarskiej pod nadzorem IPHKr, s. 1–3, k. 147–151.

przedsiębiorstw oraz wstrzymuje od inwestowania kapitałów w nowe przedsiębiorstwa hotelowe i pensjonatowe. Z tej racji, ich zdaniem – chwilowo nie byłoby popytu na absolwentów Liceum, natomiast odczuwa się brak szkolnictwa w zakresie niższego personelu [...]”⁵⁸.

W dalszej części listu pojawia się jednak informacja, że pożądanym przedsięwzięciem byłoby przygotowanie odpowiednio wykwalifikowanej siły do pełnienia funkcji organizacyjnych i administracyjnych w przemyśle pensjonatowo-hotelowym na kolejne lata. Podobne stanowisko zajęły Izby Przemysłowo-Handlowe z takich ośrodków, jak m.in. Łódź, Warszawa i Wilno.

Zakończenie

W ramach konkluzji niniejszego artykułu można stwierdzić, że działalność Wyższej Szkoły Hotelarskiej w Krakowie przyniosła wiele korzyści dla krajowego przemysłu pensjonatowo-hotelowego. Należy podkreślić, że była to jedyna uczelnia o takim profilu w Polsce. Kraków, postrzegany wówczas jako ośrodek o pierwszorzędnej atrakcyjności turystycznej, był miastem, które dawało dużo możliwości w zakresie szkolenia profesjonalnej kadry pracowników hotelowych. Ogólna liczba absolwentów krakowskiej Wyższej Szkoły Hotelarskiej z lat 1934–1939 wyniosła 134 osoby. Jak już wcześniej wspomniano, wiele osób z tego grona posiadało własne przedsiębiorstwa pensjonatowo-hotelowe. Pozostali absolwenci znajdowali zatrudnienie w hotelach i pensjonatach zlokalizowanych w różnych częściach Polski. Należy jednak zaznaczyć, że nie zawsze były to ośrodki o silnej recepcji turystycznej – oferty pracy dla absolwentów Szkoły Hotelarskiej napływały np. z hoteli urzędniczych ulokowanych na obszarze Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP). Przykładem takiej propozycji była praca na stanowisku kierownika hotelu fabrycznego i Ośrodka Kulturalno-Oświatowego przy Fabryce Amunicji w Skarżysku. Zamiarem przedstawicieli wspomnianego przedsiębiorstwa było przyjęcie kandydata, który ukończył szkołę oraz praktykę hotelową⁵⁹. Krajowe hotelarstwo mierzyło się jednak z wieloma problemami, o czym wzmiankowało przytoczone wcześniej pismo nadane przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Poznaniu. Utrudnienia w zakresie intensyfikacji ruchu turystycznego przełożyły się na kondycję polskiego przemysłu hotelowo-pensjonatowego. W efekcie pojawiły się trudności z zapewnieniem stanowisk pracy dla nowej siły roboczej. W adresowanym do Ministerstwa Komunikacji memoriale z 1938 r. pojawił się postulat, w którym za główny cel uznano postawienie polskiego hotelarstwa na „wyzynach europejskich” do 1944 r., kiedy to miała się odbyć wystawa światowa w Warszawie. Nadawcami memoriału

⁵⁸ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Odpowiedź Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu z dnia 23 listopada 1938 r. na pismo Związku Izb Przemysłowo-Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej zn. KZZ-212/9 z dnia 24 października 1938 r., Akta w sprawie wytycznych dla autorów programów liceów hotelarskich (1938–1939), k. 23.

⁵⁹ ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Pismo Państwowej Wytwórni Uzbrojenia. Fabryka Amunicji w Skarżysku z dnia 27 VII 1938 r., Akta Szkoły Hotelarskiej pod nadzorem IPHKr: sygn. 29/318/1.6/72, k. 199.

byli Prezes Gremium Hotelarzy w Krakowie Aleksander Ritterman i Prezes Towarzystwa Szkoły Hotelarskiej w osobie Jana Kwiatkowskiego. Wybuch drugiej wojny światowej przekreślił te plany, a krajowy przemysł hotelarski czekała jeszcze długa i wyboista droga, zanim osiągnął standardy europejskie.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Izba Przemysłowo-Handlowa (IPHKr), Protokoły posiedzeń 1931 II: sygn. 29/318/1.1/26.
- ANK, IPHKr, I Akta Prezydialne 1862–1939, Wytyczne dla autorów programów liceów hotelarskich (sporządzone przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie w 1938 r.), [w:] Akta w sprawie wytycznych dla autorów programów liceów hotelarskich (1938–1939): sygn. 29/318/1.6/70.
- ANK, IPHKr, I, Akta Prezydialne 1862–1939, Akta Szkoły Hotelarskiej pod nadzorem IPHKr: sygn. 29/318/1.6/72.

Źródła drukowane

- Księga *adresowa miasta Krakowa i województwa krakowskiego z informatorem miasta stołecznego Warszawy, województwa kieleckiego i śląskiego. Rocznik 1933/34*, Kraków 1933.
- „Sprawozdanie z Obrad Publicznych oraz Czynności i Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie” za rok 1931.
- „Szkoła Hotelarska w Krakowie. Sprawozdanie Zarządu i Dyrekcji” za lata nauki 1932/33, 1933/34 i 1934/35.
- Uzdrowiska Polskie. Reprint wydania z 1936 roku*, Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, Łódź 2012.

Prasa

- Odpowiedź Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publ. w sprawie szkolnictwa hotelowo-pensjonatowego*, „Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego, Członka Międzynarodowego Związku Hotelowego” 1937, R. 2, nr 7, s. 7.
- Otwarcie Szkoły Hotelarskiej w Krakowie*, „Restaurator i Hotelarz Polski” 1932, nr 11–12, s. 31.
- Zagraniczne praktyki wymienne dla absolwentów Szkół Hotelarskich*, „Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego, Członka Międzynarodowego Związku Hotelowego” 1938, R. 3, nr 1, s. 4.

Opracowania

- Chorabik T., *Ruch uzdrowiskowo-letniskowy w województwie krakowskim*, Kraków 1938 („Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie”, z. 6).
- Chorabik T., *Sezon letni 1938 w ruchu uzdrowiskowo-letniskowym w województwie krakowskim*, Kraków 1939 („Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie”, z. 15).
- Kargol T., *Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie w latach 1850–1939. Dzieje, ludzie, polityka gospodarcza*, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2003.

Mianowski H., *Potrzeba regionalnej organizacji turystyczno-uzdrowiskowo-hotelarskiej*, [w:] *Sprawy turystyczno-uzdrowiskowo-hotelarskie w Krakowskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej. (Materiały)*, Kraków 1931.

Wilgat T., *Rozmieszczenie przemysłu pensjonatowo-hotelowego w Polsce*, Kraków 1939 („Komunikaty Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie”, z. 22).

Źródła internetowe

Klimaszewski Mieczysław, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Klimaszewski-Mieczyslaw;3922949.html> (dostęp: 16.10.2022).

Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 o organizacji szkolnictwa zawodowego, Dz.U. Min. WRiOP z 1933 Nr 15 poz. 202, [w:] *Ustrój i organizacja szkolnictwa w Polsce (ustawy, rozporządzenia, okólniki)*, Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Lwów 1934, s. 41, http://pbc.up.krakow.pl/Content/6212/PDF/ustroj_i_organizacja_szkolnictwa_panstwowe_wydawnictwo_ks_001064.pdf (dostęp: 9.12.2022).

Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa, Dz.U. z 1932 Nr 38 poz. 389, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320380389/O/D19320389.pdf> (dostęp: 8.12.2022).

Wiktor Ormicki, <http://krakowianie1939-56.mhk.pl/pl/archiwum,1,ormicki,2561.chtm> (dostęp: 15.04.2023).